

OP ZOEK
NAAR EEN KRACHTIGE LEER-
EN ONDERWIJSOMGEVING
VOOR HET VAK
ROOMS-KATHOLIEKE GODSDIENST

West- en Oost-Vlaanderen
Woensdag 18 februari 2009
(09:00-16:15) KHBO, Brugge

OP ZOEK
NAAR EEN KRACHTIGE LEER-
EN ONDERWIJSOMGEVING
VOOR HET VAK
ROOMS-KATHOLIEKE GODSDIENST

09:50 Lezing *De christelijke traditie ontstoft*

BART VERBESSELT,
Lector Godsdienst BaSO DLO K.H.Leuven
Praktijklector SLO GGL K.U.Leuven

bart.verbesselt@khleuven.be

INLEIDING

Op zoek naar een krachtige leer- en onderwijsomgeving
voor het vak rooms-katholieke godsdienst

*“De christelijke levensbeschouwing steeds weer
in de volheid van haar kracht aanwezig laten komen
in het pedagogisch communicatieproces
is een opdracht en een uitdaging en een dienst”*

Mgr. Paul Van den Berghe in :
Woord vooraf bij het leerplan R-K godsdienst
voor het secundair onderwijs in Vlaanderen

Wat verstaan we onder “de volheid van de kracht
van de christelijke levensbeschouwing?”

KATHOLIEK ONDERWIJS WIL EIGENHEID
BEWAREN.

Wat verstaan we onder de eigenheid
van het rooms-katholieke godsdienstonderwijs?

- ⊕ dit zijn tijden van interreligieuze dialoog
- ⊕ moét Jezus wel bekend gemaakt worden?
- ⊕ zijn godsdiensten elkaar niet waard?
- ⊕ kan iedereen God niet bereiken langs zijn eigen weg?
- ⊕ stoppen álle treinen niet bij de éne ware God?
- ⊕ volstaat het niet om voor de deur op te stappen?

**Wat is onze identiteit en originaliteit als christen en
als leerkracht? Wat is onze vakoptiek?**

Een blik op de vakoptiek
van het vak rooms-katholieke godsdienst

Vakoptiek vs. Shrek

- ⊕ **optiek**: geweld van de overtuiging ["op zijn ogre'kes"]
- ⊕ weezin-wekkend ["klinkt da niet goed?" ... "ni echt"]
- ⊕ **optiek**: 2de naïviteit ["meer dan het eerste zicht lijkt"]
- ⊕ gelaagdheid [package deal, all-in]
- ⊕ ajuin [kern ligt in de gelaagdheid, niet in het wegpellen]
- ⊕ maar: weerstand, wrevel ["niet iedereen lust ajuin"]
- ⊕ ["maakt niet uit!"]
- ⊕ **optiek**: suikerlaagje, zoeter maken ["taart, kreemglas"]
- ⊕ eigenheid niet prijsgeven
- ⊕ geen kleurloos grijze muis zijn, geen wit product
- ⊕ 'op merk' zijn (op-merk-zaam, op-merk-elijk)

PROBLEEMSTELLING

- ⊕ het christendom is geen variant van andere religies
- ⊕ dus : dialoog in waarheid voeren, als wie en wat je bént
- ⊕ religie is niet alleen een zaak van uiterlijkheden
- ⊕ ervaring is steeds verbonden aan bepaalde taal
- ⊕ paradox: allergie voor christelijke symbolen en dogma's
- ⊕ bezwaard door concrete levens- en lijdensgeschiedenis
- ⊕ **vakoptiek**: levensbeschouwelijk 'op verhaal' komen
- ⊕ christelijke traditie niet in hoekje borstelen of wegvegen
- ⊕ ontstoffen (gaan voor gestoffeerd godsdienstonderwijs)

VAKOPTIEK

Vier richtvragen bepalen van oudsher het rooms-katholieke geloofsonderricht

- ⊕ wat geloven we? [geloof-waardig?]
- ⊕ wat vieren we? [valt er wat te vieren?]
- ⊕ hoe moeten we handelen? [van mogen of van moeten?]
- ⊕ wat mogen we hopen? [hoop doet leven?]

Het antwoord op deze vragen bepaalt de kracht en de eigenheid van de christelijke levensbeschouwing. Voor het overzicht onderscheiden we 10 deelthema's (zie checklist)

A. GELOOF-WAARDIG? (CREDO)

1. Schepping Ik geloof in God, de almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde.
En in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer, die ontvangen is van de heilige Geest, en geboren uit de Maagd Maria, die geleden heeft onder Pontius Pilatus, gekruisigd is, gestorven en begraven, die neergedaald is ter helle, de derde dag verrezen uit de doden, die opgevaren is ten hemel, en zit aan de rechterhand van God, zijn almachtige Vader; vandaar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden.

2. Verrijzenis Ik geloof in de heilige Geest, de heilige katholieke kerk, de gemeenschap van de heiligen, de vergiffenis van de zonden, de verrijzenis van het lichaam, het eeuwige leven. Amen

3. Triniteit

4. Kerk

B. VALT ER WAT TE VIEREN ?

5. Sacramenten

1. Doopsel
2. Vormsel
3. Eucharistie
4. Boete
5. Ziekenzalving
6. Wijdingssacrament
7. Huwelijk

6. Kerkelijk Jaar

- De Kerstkring
1. De Advent
 2. De Kersttijd
- De Paaskring
1. De Veertigdagentijd
 2. De Goede Week
 3. De Paastijd

De Zondagen na Pinksteren tot aan de Advent

C. VAN MOGEN OF MOETEN ? (10 GEBODEN)

7. Geboden/Beloften [God-Mens]

1. Bovenal bemin één God
... Ik wil leven
2. Zweer niet ijdel, vloek noch spot
... Ik eerbiedig
3. Heilig steeds de dag des Heren
... Deze dag is heilig
4. Vader moeder zult gij eren
... Ik respecteer mijn afkomst

8. Geboden/Beloften [Mens-Mens]

5. Dood niet, geef geen ergernis
... Ik wil leven
6. Doe niets wat onkuisheid is
... Ik ben trouw
7. Vlucht het stelen en bedriegen
... Ik heb genoeg
8. Ook de achterklap en het liegen
... Ik ben eerlijk
9. Wees steeds kuis in uw gemoed
... Mijn liefde is puur
10. Begeer nooit iemands goed
... Ik ben dankbaar

D. HOOP DOET LEVEN ? (ONZE VADER)

9. Rijk Gods Koninkrijk
10. Vergeving Vergeef ons
- [9] Bid daarom als volgt: Onze Vader in de hemel, laat uw naam geheiligd worden, [10] laat uw koninkrijk komen en uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel. [11] Geef ons vandaag het brood dat wij nodig hebben. [12] Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was. [13] En breng ons niet in beproeving, maar red ons uit de greep van het kwaad (Mt. 6,9-13).

1. SCHEPPING

Wat is het scheppingsverhaal niet :

- ⊕ concurrent van een wetenschappelijke verklaring
- ⊕ bewijs dat de aarde slechts 6.000 jaar oud is
- ⊕ werkelijk dateerbare geschiedenis
- ⊕ onzinnige mythe
- ⊕ onverzoenbaar met verstand

Wat is het scheppingsverhaal wel :

- ⊕ spotlied tegen polytheïsche Babylon
- ⊕ ontwortelen van idolatrie [vrij om jezelf te zijn]
- ⊕ aanvoelen dat chaos niet de overhand heeft [godsbeeld]
- ⊕ aanvoelen dat de aarde 'zin' heeft
- ⊕ Genesis als vóór-geschiedenis (Gn 1-11,32)
- ⊕ Adam is geen eigenaam maar een soortnaam (mens)
- ⊕ universele betekenis (rentmeesterschap)
 - ⊕ natuur geschapen en geschonken = verzorgen!
 - ⊕ mens als beeld van God = sabbat heiligen! (herstellen)
 - ⊕ mens belast met zorg = genot zonder uitbuiting!
 - ⊕ theologisch geen vrijbrief = invloed mens begrensd!

2. VERRIJZENIS

Wat is de verrijzenis niet :

- ⊕ re-incarnatie
- ⊕ re-animatie van leven
- ⊕ panklaar antwoord op kwaad en onschuldig lijden
- ⊕ kortbij stellen van het dode, in 'onze wereld'
- ⊕ vrijbrief wantoestanden
- ⊕ doekje voor het bloeden
- ⊕ empirisch, tastbaar
- ⊕ wetenschap

Wat is de verrijzenis wel :

- ⊕ aanvoelen dat dit niet alles kan geweest zijn
- ⊕ aanvoelen dat er ondanks alles hoop is (zin) [mensbeeld]
- ⊕ geloof dat élk leven uniek is en de moeite waard
- ⊕ besef dat je niet zélf moet betalen tot de laatste cent
- ⊕ vergiffenis zonder verdienste [godsbeeld]
- ⊕ God bemint elke mens persoonlijk
- ⊕ verlossing langs daad-werkelijk geloof en trouw
- ⊕ ook uitdaging hier en nu [hiernumaals]
- ⊕ historisch niet zonder aanwijzingen (Emmaüs, Paulus)

3. TRINITEIT

Wat is triniteit niet :

- ⊕ een duf dogma dat je niet kan ervaren
- ⊕ de abstractie zelve en iets onpersoonlijks
- ⊕ opperwezen waar de mens geen relatie mee kan hebben
- ⊕ 3 evenwaardige goden (voor elk wat wils?)
- ⊕ 3 onderdelen van hetzelfde
- ⊕ hiërarchie (onder-schikking)
- ⊕ louter theorie en speculatie

Wat wel :

- ⊕ afwijzing antieke idee opperwezen
- ⊕ God heeft persoonlijkheid en kan relaties aangaan
- ⊕ op deze manier kan de mens ook delen in de eeuwigheid
- ⊕ geen wereldvreemd dogma maar menselijke ervaring
- ⊕ hartslag van het geloof (cf. kruisteken)
- ⊕ voelen gaat weten vooraf (Maria boodschap, Jezus)
- ⊕ vaderschap: scheppend
- ⊕ zoonschap: overgave [ongedwongen genade: godsbeeld]
- ⊕ Geest: maakt bekering mogelijk [genade: godsbeeld]

4. KERK

Wat niet :

- ⊕ onbesproken en onverdacht
- ⊕ diplomatisch (> spreekt klare taal)
- ⊕ burgerlijke instantie (failliet van het begrippenkader)
- ⊕ nodig (> godsdienst is privé)
- ⊕ pretentieloos (> credo)
- ⊕ foutloos (> geschiedenis)
- ⊕ van deze tijd
- ⊕ populair (> kerkelijkheid)

Wat wel :

- ⊕ wezenlijk pro oecumene (één tegenover Christus)
- ⊕ wezenlijk pro solidariteit (één tegenover God)
- ⊕ wezenlijk pro eenheid (één in haar geschiedenis)
- ⊕ heilig als gegeven én opdracht (tegen zonde, pro deugd)
- ⊕ vrij toegankelijk (enige voorwaarden: berouw en geloof)
- ⊕ wereldwijd (behoort iedereen toe)
- ⊕ van alle tijden (doorgaande lijn, dood kan niet scheiden)
- ⊕ zichtbaar en onzichtbaar (God oordeelt, los van praktijk)
- ⊕ ooggetuigenis van de apostelen
- ⊕ trouw aan hun onderricht (gezagvol)
- ⊕ gezonden om te verkondigen (ambtelijk en spiritueel)

5. SACRAMENTEN

Wat niet :

- ⊕ blits en boeiend (> vaak saai, repetitief)
- ⊕ van deze tijd (> mensen van woord, tekst en uitleg)
- ⊕ rituelen doen niet zo veel meer met ons
- ⊕ fysisch noch psychisch
- ⊕ > met geloof ontvangen
- ⊕ onderontwikkeling gratuititeit
- ⊕ > we klaren het zelf wel ...

Wat wel :

- ⊕ brengen structuur, ritme en zekerheid
- ⊕ herhaling is ons ingebakken en onmisbaar
- ⊕ dichtbij komen van God [Godsbeeld]
- ⊕ be-lichaming van verlossing / genade
- ⊕ gratuititeit (iets dat je ontvangt en niet moet afdwingen)
- ⊕ louterend, promotie tot individu, gave en opgave
- ⊕ handoplegging (gave van de Heilige Geest)
- ⊕ zalving met chrisma (zegel dat op Christus doet gelijken)
- ⊕ zie checklist

6. KERKELIJK JAAR

Wat niet :

- ⊕ strikt christelijk (> roofbouw)
- ⊕ triviaal en vrijblijvend (> lijkt vaak een keurslijf)
- ⊕ voor de hand liggend (> qua timing, noch qua inhoud)
- ⊕ herkenbaar (> onwezenlijk)
- ⊕ gelijk het kalenderjaar
- ⊕ breuk met kalenderjaar

Wat wel :

- ⊕ tradities duiden op diepe, authentieke levenservaringen
- ⊕ verdiepen en verrijken van oude tradities
- ⊕ perspectiefverschuiving
- ⊕ geestelijke binnenkant (de ziel van de mens)
- ⊕ baspartij: invloed, werking, dynamiek (Heilige Geest)
- ⊕ hetzelfde anders kunnen zien
- ⊕ tegendraads : tegen economische logica
- ⊕ soberheid, inkeer, berouw, boete, naastenliefde
- ⊕ zie checklist

7/8. TIEN GEBODEN

Wat niet :

- ⊕ vrijblijvend
- ⊕ van bovenuit opgelegd
- ⊕ geschreven tegen de achtergrond van Genesis (erfzonde)
- ⊕ toetssteen voor zondigheid
- ⊕ dreigement in de opvoeding
- ⊕ louter letters (casuïstiek)

Wat wel :

- ⊕ tegen achtergrond exodus (God die er is voor zijn volk)
- ⊕ uitweg, weg tot leven (God ontfermt zich)
- ⊕ positieve uitspraken, richtingwijzers
- ⊕ bijzondere onderscheiding om vanuit zichzelf te leven
- ⊕ verbond (wederzijdse engagementsverklaring)
- ⊕ geboden als antwoord op Gods bevrijdende handelen
- ⊕ gebod-aanbod, opdracht-overtuiging
- ⊕ hulpmiddel om gelukkig te worden
- ⊕ tijdloze uitdaging voor iedereen
- ⊕ 10 beloften om goed te leven
- ⊕ zie checklist

9. RIJK GODS

Wat niet :

- ⊕ traditioneel koninkrijk (macht, rijkdom, praal)
- ⊕ de hemel die je jou spontaan zou dromen
- ⊕ rijstap met gouden lepletjes
- ⊕ fysiek 'boven' de aardse wereld
- ⊕ redelijk of proportioneel
- ⊕ vanzelfsprekend
- ⊕ van deze aarde

Wat wel :

- ⊕ Pasen als feest van de verbeelding
- ⊕ Pasen als verzaken aan het onmiddellijke en materiële
- ⊕ koningschap van de dienstbaarheid
- ⊕ paradoxen: leiden/weggeleid worden, heersen/sterven
- ⊕ zachte waarden - christelijke deugden
- ⊕ barmhartigheid
- ⊕ gave (genade) maar ook opgave (hier en nu)
- ⊕ hiernamaals én hiernamaals

10. VERGEVING

Wat niet :

- ⊕ vergeten of toedekken (zand erover)
- ⊕ mogelijk zonder de waarheid aan het licht te brengen
- ⊕ jezelf vastpinnen op wat je werd aangedaan
- ⊕ ander vastpinnen op daad
- ⊕ kwaad laten overheersen
- ⊕ ander pakken op bekentenis
- ⊕ op bevel

Wat wel :

- ⊕ hoopvol: niet alles is kapot
- ⊕ groeikansen: je kan leren van wat je overkomt
- ⊕ iets dat het slachtoffer de dader gunt (geen plicht)
- ⊕ vorm van onthouden
- ⊕ aanwezig stellen en erkennen van het kwaad
- ⊕ waarheid aan het licht brengen
- ⊕ paradoxaal: onherroepelijke vs. iets nieuws
- ⊕ de ander zien als mens en niet vastpinnen op zijn daad
- ⊕ barmhartigheid doorbreekt de logica van de vergelding
- ⊕ God vergeeft eerst (genade) = belofte die leefbaar maakt

TEN UITGELEIDE

Op zoek naar een krachtige leer- en onderwijsomgeving voor het vak rooms-katholieke godsdienst

Steeds de stap zetten van het levensbeschouwelijk 'op verhaal komen' (de christelijke levensbeschouwing in de volheid van haar kracht) naar het pedagogisch communicatieproces.

Wat is nodig: een didactisch stappenplan van leerplan naar lesgebeuren.

UITDAGING

- ⊕ op 'merk' zijn zonder te catechetiseren
- ⊕ pluraliteit respecteren zonder 'wit product' te zijn
 - ⊕ pluraliteit van tafel vegen of weglachen is contraproductief (ook uit onverwachte hoek is een zinvol perspectief op de 'eigen zaak' mogelijk)
 - ⊕ leerlingengroep niet benaderen als een homogene groep van gelovigen die vrijwillig voor verdieping van eigen geloven heeft gekozen

MAAR ook niet blijven haperen halverwege. Uitgaan van eigen sterkte, identiteit en originaliteit.